בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ נִינְהוּ, שאינם לא זכר ולא נקבה, ויש בחלוקה להם זלזול של הקדשים. עֲבֵד נַמֵּי מובן הטעם שאין חולקין לו, דִּלְמָא אָתֵי לְאַפּוּקֵי מֵתִּרוּמָה לְיוּחְסִין – שמא הרואים שהוא מקבל תרומה יחזיקוהו ככהן מיוחס. עֲרֵל וְטָמֵא אין חולקין להם תרומה, מְשׁוּם דִּמְאִיסֵי – שהם מאוסים. נוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, מְשׁוּם גְּרוּשָׁה – שמא יגרשנה בעלה ותהיה אסורה בתרומה כזרה, ולא ידעו מכך וימשיכו לתת לה תרומה. וְחַד אָמַר, מְשׁוּם יִחוּד, שמא תתייחד בגורן עם מחלק התרומה, ויעברו על איסור יחוד.

שואלת הגמרא: מַאי בֵּינַיְיהוּ – מהי ההבדל למעשה בין שני הטעמים. משיבה הגמרא: אִיכָּא בֵּינַייְהוּ, כִּי דָּרֵי דְּמָקְרַב לְמָתָא וְלֹא שְׁכִיחֵי בָּהּ אִינָשֵׁי – באופן שבית הגרנות קרוב לעיר, ואין מצויים בו אנשים, משום גרושה אין לחוש, כיון שבעל הגורן קרוב לעיר בודאי יודע הוא מהגירושין, אך ליחוד יש לחוש מחמת שאין מצויים בו אנשים. אופן נוסף: אִי נַמִּי דְּמִרַחֵק וּשְׁכִיחֵי בָּהּ אִינָשֵׁי – שהגורן רחוק מהעיר אך מצויים בו אנשים, משום גרושה יש לחוש, שיתכן שלא ידעו שגרושה היא, אך ליחוד אין לחוש שהרי מצויים בו אנשים.

שנינו בסוף הברייתא שהובאה לעיל: וְכוּלָּן – כל אלו ששנינו שאין חולקין להם תרומה בגורן, מְשַׁוְּרִין לָהֶם תרומה לְבָתֵּיהֶן, חוץ מִמָּמְזֵר שקנסוהו על שלא נזהר מליטמא, וְנוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, שקנסוהו כדי שיגרשנה. מדייקת הגמרא: אֲבָל כהן עֶרֶל, מְשַׁוְּרִינַן לֵיהּ תרומה לביתו. שואלת הגמרא: מַאי מַעֲמָא שאין קונסים אותו על שלא מל את עצמו, מְשׁוּם דַּאֲנִיס – שמאחר ומתו אחיו מחמת מילה הרי הוא אנוס ואינו יכול למול, כהן מָמְזֵר נַמִּי הָא אֲנִיס, ומדוע קנסו אותו. מתרצת הגמרא: הָאי – זה [ערל], נָפְשׁ אוֹנְסֵיהּ – אונסו גדול, שאינו יכול למול מחמת סכנה. וְהָאי – זה [ממזר], לֹא נָפְשׁ אוֹנְסֵיהּ – אין אונסו גדול כל כך, ולכן קונסים אותו על שלא נזהר ונטמא.

ברייתא בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן בברייתא, הָעֶבֶד וְהָאִשָּׁה אֵין חוֹלְקִין לָהֶם תְּרוּמָה בְּבֵית הַגָּרְנוֹת, וּבְמָקוֹם שֶׁחוֹלְקִין, נוֹתְנִין לְאִשָּׁה תְּחִלָּה וּפוֹטְרִין אוֹתָהּ מִיָּד. מקשת הגמרא: מַאי קָאָמַר – מה כוונת הברייתא, שבתחילתה נאמר שאין חולקים לאשה, ומיד ממשיכה ובמקום שחולקין, שמשמע שכן חולקים להם תרומה. משיבה הגמרא: דברי הברייתא בסופה אינם אמורים בחלוקת תרומה, אלא הָכִי קָאָמַר, בְּמָקוֹם שֶׁחוֹלְקִין מַעֲשֵׂר עָנִי, המתחלק אף לנשים, נוֹתְנִין לָאִשָּׁה תְּחִלָּה. מַאי טַעְמָא, מְשׁוּם זִילוּתָא, שזלזול היא לאשה אם תמתין שם.

רבא לומד הנהגה מהדין הנזכר: אָמַר רָבָא, מַרְיְשָׁא [–בתחילה] כִּי חָזוּ אָתוּ גַּבְרָא וְאִתְּתָא לְדִינָא קַמַּאי – כשהיו באים לפני איש ואשה לדין, זה תובע את פלוני בעל דינו, וזו תובעת את פלוני בעל דינה. חָזֵי שָׁרֵינָא תִּיגְרָא דְּגַבְרָא בְּרֵישָׁא – הייתי מטפל תחילה בדינו של האיש, ואחר כך בדינה של האשה, אֲמִינָא [–אמרתי לעצמי], יש להקדים תחילה את דינו של האיש משום דְּמִיחַיֵּיב בְּמִצְוֹת יותר מהאשה. אולם בְּיָון דְּשַׁמְעִינָא לָהָא [–לדין זה] שנותנים לאשה תרומה תחילה, שָׁרֵינָא תִּיגְרָא דְּאִתְּתָא בְּרֵישָׁא – אטפל תחילה בדינה של האשה, מַאי טַעְמָא, מְשׁוּם זִילוּתָא, שזלזול עבורה אם תצטרך להמתין.

שנינו במשנה: הַנִּדּוּלִין הַתַּעֲרוֹבוֹת וכו' ושחררו זה את זה. הגמרא תמהה על לשון המשנה: מלשון שִׁיחְרְרוּ, משמע שאין כופים אותם לשחרר, אלא אִי בָּעֵי, אִין, אִי לָא בָּעֵי לָא – שאם רוצים משחררים זה את זה, ואם אינם רוצים אינם משחררים, וקשה, וְאַמַּאי – מדוע אין כופים אותם לשחרר, הרי לֵישָׁא שַׁפָּחָה אֵינוֹ יָכוֹל שמא הוא ישראל כשר, וגם לישא בַּת חוֹרִין אֵינוֹ יָכוֹל שמא הוא עבד, ויש לכוף אותם לשחרר זה את זה. מיישבת הגמרא: אָמַר רָבָא, אֵימָא – אמור שכוונת המשנה, כּוֹפִין אוֹתָן וּמְשַׁחְרְרִין זֶה אֶת זֶה כדי שיוכלו לישא אשה.

שנינו במשנה: נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חוּמְרֵי וכו' כהנים וחומרי ישראלים. שואלת הגמרא: לְמַאי הִלְכְתָא – איזה הלכה המשנה מלמדת בזה. משיבה הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, לְמִנְחָתָם – שכל אחד מהם שמביא מנחה לקרבן, מטילים עליו חומרת ישראל וכהן, חומרת ישראל בכך שמנחתם נִקְמֶצֶת בִּמְנַחַת יִשְׂרָאֵל, שישראל המביא מנחה ולא נקמצה המנחה פסולה, וְחומרת כהנים בכך שמנחתם אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת בְּמִנְחַת כֹּהֲנִים שכולה לאישים. הָא בֵּיצַד נוהגים במנחה זו, הַקּוֹמֶץ קָרֵב בִּפְנֵי עַצְמוֹ למזבח, וְהַשְּׁיָרִים קְרֵיבִין בִּפְנֵי עַצְמָן למזבח.

מקשה הגמרא: כיצד מקריבים את שיירי המנחה, והלא אֵיקְרֵי כָּאן – יש לקרוא כאן את הכלל שכָּל קרבן שֶׁחלק מִמֶּנּוּ מוקטר לְאִישִׁים חֲרֵי הוּא [–שייריו] בְּאיסור כָּל תַּקְטִירוּ.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, דְּמַסִּיק לֵהּ לִשְׁוּם עֲצִים – שעל הצד שמנחת ישראל היא זו ונקמצה והוקטרה, מכוין הכהן בהקטרת השיריים שיחשבו כעצים להבערת אש המזבח, וזה כְּשִׁיטת רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּתַנְיָא בברייתא, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אברי חטאת האסורים בהקרבה שנתערבו באברי עולה שכולה לאישים, נותן את כל האברים למעלה על המזבח, ורואה את בשר החטאת כאילו הם עצים, וכיון שאינו מכוין להקטירם אלא לשם עצים, אין איסור בל תקטירו. ולומד זאת ממה שנאמר בפסוק האוסר הקטרת שיריים (ויקרא ב יב) 'וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ', שדווקא 'לְרֵיחַ נִיחֹחַ' היינו לשם קרבן אִי אַתָּה מַעֲלֶה על המזבח, אֲבָל אַתָּה מַעֲלֶה לִשְׁוּם עֲצִים להבערת אש המזבח.

מקשה הגמרא: הָנִיחָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר הסובר שיש תקנה למנחת התערובות על ידי הקטרת השיריים לשם עצים. אֶלָּא לְרַבָּנַן הסוברים שאין להעלותם אף לשם עצים, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר, כיצד יקטירו את שיירי המנחה של אותם בני השפחה והכהנת שנתערבו.

משיבה הגמרא: דְּעָבִיד לֵהּ – שינהג במנחה כְּשִׁיטת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. דְּתַנְיָא בברייתא לענין מנחת חוטא של כהן שנקמצת במנחת ישראל, ואת שיריה אין לאכול כיון שהיא של כהן, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַקּוֹמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְהַשְּׁיָרִים מִתְפַּזְּרִין עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן, וַאֲפִילּוּ רַבָּנַן בברייתא שם הסוברים שהמנחה אינה נקמצת אלא מקטירים את כולה, לֹא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים, דְּבַת הַקְרָבָה הִיא – שכולה ראויה להקטרה על גבי המזבח, אֲבָל הָכָא במנחה של ספק כהן, ששיירי המנחה אינם ראויים להקטרה כלל מחמת החשש שאינו כהן, אֲפִילּוּ רַבָּנַן מוֹדוּ שיתפזרו על בית הדשן לאחר שהוקטר הקומץ.

משנה

לעיל (מא.) שנינו, שאשה שנתאלמנה או נתגרשה לא תינשא עד שיעברו שלשה חודשים מיום שמת בעלה או שגירשה. משנתנו דנה באלמנה או גרושה שנישאה לפני שלשה חודשים, מה דינו של אותו ולד לענין יבום וחליצה: מִי שֶׁלֹּא שָׁהָתָה אַחַר בַּעְלָהּ שנתאלמנה או שנתגרשה ממנו, שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְנִשֵּׂאת לאחר, וְיָלְדָה זכר לאחר שבעה חדשים, וְאֵין יָדוּעַ אִם הוא בֶּן תִּשְׁעָה חדשים לְבעל הָרִאשׁוֹן, או אִם הוא בֶּן שִׁבְעָה חדשים לְבעל הָאַחֲרוֹן, אִם הָיוּ לָהּ בָּנִים נוספים מִן הבעל הָרִאשׁוֹן וּבָנִים נוספים מִן הבעל הַשֵּׁנִי, וולד זה [הספק] נשא אשה ומת בלי בנים והוזקקה אשתו ליבום, הבנים האחרים חוֹלְצִין לאשתו, וְלֹא מְיַבְּמִין. וְכֵן הוּא – הספק, לָהֶם – לאחים, הן מהראשון והן מהשני, חוֹלְצִין לנשותיהם [אם מתו בלי בנים], מספק שמא הוא אחיהם מן האב, וְלֹא מְיַבְּמִים – שמא אין הוא אחיהם אלא מן האם בלבד.

הָיוּ לוֹ לספק זה אַחִים מִן הַבעל הָרִאשׁוֹן וְאַחִים מִן הבעל הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא מֵאוֹתָהּ הָאֵם, ונשאו נשים ומתו בלי בנים, הוּא חוֹלֵץ וּמְיַבֵּם – הבן הספק או חולץ או מייבם לכל אחת מהאלמנות, שבין כך ובין כך מותרת לו, אם המת הוא אחיו מן האב, הרי מקיים בה מצות יבום, ואם אינו אחיו, הרי היא נכרית לגביו ומותרת לו. וְהֵם האחים, באופן שהספק מת בלא בנים, אֶחָד מהם, אחד מבני הראשון או אחד מבני האחרון, חוֹלֵץ, וְאֶחָד [חבירו בן האב האחר] מְיַבֵּם אותה.

המשנה מבארת את הדין באופן שיש בו גם ספק אם הוא כהן: הָיָה אֶחָד מהבעלים של אשה זו יִשְׂרְאֵל, וְאֶחָד מהם היה כֹּהֵן, ואין ידוע מי הוא אביו של ולד זה, הרי שספק כהן הוא, ולכך נוֹשֵׂא אִשָּׁה רק זו הָרְאוּיָה לְכֹהֵן, שמא הוא כהן, ואסור לו לישא אשה שאסורה לכהן. וְאֵין מְמַתְּנִים לַמֵּתִים, שמא הוא כהן, וְאִם נִתְמָה למת, אֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים מלקות, שמא אינו כהן. וכן אֵינוֹ אוֹכֵל בִּתְרוּמָה, שמא הוא ישראל. וְאִם אָכַל תרומה בשוגג, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, שמא הוא כהן שמותר לאכול בתרומה. וְאֵינוֹ חוֹלֵק תרומה עַל הַגֹּרֶן, שמא הוא ישראל שאינו נוטל תרומה. וּכשמפריש תרומה מתבואה שלו, לאוכלה אינו רשאי, שמא אינו כהן, וליתנה אינו מחויב, שמא הוא כהן, אלא מוֹכֵר לכהן את הַתְּרוּמָה וְהַדְּמָים שֶׁלּוֹ. וְאֵינוֹ חוֹלֵק בְּקָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. וְאֵין נוֹתְנִין לוֹ אֶת הַקָּדָשִׁים, וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הקדשים שֶׁלּוֹ מִיָּדוֹ. וּפָטוּר מִן החיוב ליתן לכהן את חֲזִרְזִע וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּיבָה. וּבְכוֹרוֹ הנולד לו בעדרו, ליתנו לכהן אינו חייב שמא הוא עצמו כהן, ולאוכלו אינו רשאי שמא ישראל הוא, ולכך יְהֵא רוֹעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב – עד שיפול בו מום, וְנוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי כֹּהֲנִים וְחוּמְרֵי יִשְׂרְאֵלִים.

הָיוּ שְׁנֵיהֶם – שני הבעלים כֹּהֲנִים, הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם – הוא נוהג דיני אנינות במות כל אחד מהם, להיאסר באכילת קדשים, שכן ספק יש לו על כל אחד שמא הוא אביו, וְהֵם אוֹנְנִים עָלָיו, שאסורים הם בקדשים ביום מותו, שמא הוא בנם. הוּא אֵינוֹ מְמַתֵּא לָהֶם במיתתם, וְהֵם אֵינָן מְמַתְּאִים לוֹ כשמת. הוּא אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אוֹתָן. אֲבָל הֵם יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ אם מת בלי בנים.

וּפָטוּר עַל מַכַּתּוֹ וְעַל קִלְלָתוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה. הבן הספק עוֹלֶה לעבוד בבית המקדש בְּמִשְׁמָרוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה, ואין בני משמר יכולים לעבב עליו, וְאֵינוֹ חוֹלֵק בבשר הקרבנות ובעורות הקדשים עם שאר בני המשמר של כל אחד מהם, משום שבני המשמר האחד דוחים אותו אצל בני המשמר האחר שיטול חלק מהם. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם – שני הבעלים בְּמִשְׁמָר אֶחָד, שאז ודאי יש לספק חלק במשמר זה, נוֹטֵל גם חֵלֶק אֶחָד בקדשים.

גמרא

שנינו במשנה: נישאת אשה לאחר מיתת בעלה תוך שלשה חדשים ונולד בן ואין ידוע אם הוא מבעלה הראשון או מבעלה השני, והיו לו אחין מן הראשון ומן השני, ומת ספק זה בלא בנים, אחד מהאחים חולץ לה והשני מייבמה. מבארת הגמרא: דַּוְקָא מִיחְלֵץ וְהָדַר יַבּוּמֵי – יש לעשות דווקא בסדר הזה שקודם אחד יחלוץ ורק אחר כך חבירו ייבם, אֲבָל יַבּוּמֵי בְּרֵישָׁא קודם שיחלוץ חבירו, לֹא, משום דְּקָא פָּגַע בִּיבָמָה לַשּׁוּק – שיתכן שהיא זקוקה ליבום של אחי המת מהבעל השני, וקודם חליצה של אחד מהם, הרי היא באיסור יבמה לשוק.

הגמרא מביאה דין שאמר שמואל ומקשה עליו ממשנתנו: אָמַר שְׁמוּאֵל, היו עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים עוֹמְדִים לפנינו, וּפֵירַשׁ אֶחָד מֵהֶם וּבָעַל אשה פנויה, ואין ידוע מי הוא הבועל, הַוָּלָד הנולד מביאה זו, הוּא שֶׁתּוּכְלִי.

שואלת הגמרא: מַאי שֶׁתּוּכְלִי – לגבי איזה דין אמר שמואל שהוא שתוקי, הרי לענין יוחסין הוא כהן כשר. אִילֵימָא שהוא שתוקי לענין שֶׁמְּשַׁתְּקִים אוֹתוֹ מִנְּכְסֵי אָבִיו, כלומר, שאינו נוטל בירושת אף אחד מאותם עשרה כהנים, כיון שיש ספק מי הוא אביו, הלא פְּשִׁיטָא שכך הוא, שהרי מִי יֵדָעִינַן אֲבוּהּ מַנּוּ – וכי יודעים אנו מי הוא אביו שיירש את נכסיו. משיבה הגמרא: אֶלָּא ודאי לענין זה שֶׁמְּשַׁתְּקִין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהוּנָּה ומונעים אותו מלעבוד בבית המקדש, אף שאנו יודעים שאביו כהן וכשר הוא לישא אשה. מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא מונעים אותו מלעבוד, אָמַר קְרָא בהבטחת הכהונה לפנחס (במדבר כה יג) 'וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם', וממה שנאמר 'וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו' דורשים, שלדין כהונה בָּעֵינָן [–צריך] זַרְעוֹ מְיוּחָם אַחֲרָיו, היינו שיודעים מי הוא אביו, וְלֵיכָּא – ובשתוקי זה אין לנו ידיעה מי הוא אביו ולכן פסול הוא לעבודה.

מקשה רב פפא: מַתְקִיף לָהּ רַב פָּפָּא, אֶלָּא מֵעַתָּה, שמן התיבות 'וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו' נדרש שצריך שיהיה זרעו מיוחס אחריו, אם כן גַּבֵּי אַבְרָהָם דִּכְתִיב (בראשית יז ז) 'לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ', הָתָם מַאי קָא מַשְׁמַע לַן – מה מזהיר שם ה' את אברהם במה שאמר לו 'וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ', וכי איזה פסול יתכן להיות בזרעו של אברהם [שאינם כהנים] אם לא יהיה הבן מתייחס אחרי אביו. משיבה הגמרא: הָכִי קָאָמַר לֵיהּ ה' לאברהם, כדי שזרעך יתייחס אחריך, לֹא תִּנָּסֵב – לֹא תשא עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים וְשִׁפְחָה, דִּלְמָא לֵיזִיל זַרְעָךְ בָּתְרָהּ – שלא יתייחס זרעך אחריה.

הגמרא מקשה על דברי שמואל: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא (לעיל לז.) לענין יבם שייבם את אשת אחיו בתוך שלשה חדשים למיתת אחיו, וילדה לאחר שבעה חדשים מיבומו, והבן הוא ספק בן תשעה חדשים לראשון ספק בן שבעה לאחרון, בן זה הָרִאשׁוֹן שנולד, רָאוּי לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל. והנה בן זה אין ידוע מי הוא אביו, ומבואר שראוי לעבוד בבית המקדש. וְהָא לדברי שמואל בָּעֵינָן [–אנו צריכים] שֶׁזַּרְעוֹ יהיה מְיוּחָם אַחֲרָיו בכדי שיהיה כשר לכהונה, וּבבן ספק זה לֵיכָּא – אין לנו ידיעה מי הוא אביו.

מתרצת הגמרא: דין זה שצריך שיהיה זַרְעוֹ מְיוּחָם אַחֲרָיו, אינו אלא מִדְּרַבָּנָן, וּקְרָא שהובא לעיל, אינו אלא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא לדבריהם. וְכִי נָזוּר רַבָּנָן לפסול מי שאין זרעו מיוחס אחריו מהכהונה, הוא רק על ולד הנולד מִזְּנוּת, וכמו בנידון של שמואל שפירש אחד מהכהנים ובעל פנויה, אבל באופן שהולד נולד בְּנִשּׂוּאִין, וכאופן של הברייתא, לֹא נָזוּר רַבָּנָן.

הגמרא מקשה על שמואל ממשנתנו: וּבְזנוּת מִי נָזוּר רַבָּנָן לפסול מי שאין זרעו מיוחס אחריו, וְהָתַנְיָן במשנתנו, מִי שֶׁלֹּא שָׁהָתָה אַחַר בַּעֲלָהּ שֶׁלֹּשָׁה חֳדָשִׁים, וְנִשֵּׂאת וְיָלְדָה וכו', היו שניהם כהנים וכו' עולה במשמרו של זה ושל זה וכו'. תחילה מברר הגמרא: מַאי – מה כוונת המשנה שלא שהתה אַחַר בַּעֲלָהּ, אִילֵימָא – אם נאמר שכוונת המשנה שנישאת אַחַר מִיתַת בַּעֲלָהּ, שבעלה הראשון מת, אֵימָא סֵיפָא, היו שניהם כהנים, הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם וְהֵם אוֹנְנִים עָלָיו, בְּשֶׁלָּמָא – מובן מה שנאמר הדין שיהא הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם, שעליו לנהוג דין אונן ביום מיתת שניהם, ואף שהבעל הראשון מת כבר קודם לידתו, בכל זאת מַשְׁכַּחַת לָהּ – יכולה להימצא אנינות זו שיהא הוא אונן על שניהם, בְּנִשּׂוּאִין דְּשֵׁנִי – כשמת הבעל השני שנשא את אמו, צריך הבן מספק לנהוג דיני אנינות ביום מיתת הבעל השני, וְגם ביום לִיקּוּט עֲצָמוֹת דְּקָמָא – של הבעל הראשון, שאף שמת כמה שנים קודם, ועוד לפני לידתו, הוא נוהג עליו דיני אנינות ביום לקוט עצמותיו, אֶלָּא מה ששנינו את הדין שֶׁהֵם – שני הבעלים אוֹנְנִים עָלָיו, חֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ – איך תמצא אופן ששניהם ינהגו דיני אנינות על הבן, קָמָא הָא מֵית לֵיהּ – הרי הבעל הראשון כבר מת קודם לידתו של הבן, ורק אחר מיתתו נישאה אמו לשני ונולד הספק, ועל כרחך מדובר באופן שנישואיה לבעל השני היו כאשר הבעל הראשון היה חי. ואם כן שוב יש לברר מה היא כוונת המשנה שלא שהתה 'אחר בעלה'.

וְאֶלָּא תפרש שמדובר במשנה בִּגְרוּשָׁה, וּמַאי – ומהו הפירוש במשנה שלא שהתה אַחַר בַּעֲלָהּ, היינו שניישאת לאַחַר קבלת גֵּט מִבַּעְלָהּ. אי אפשר לפרש כן, שהרי אִימָא סֵיפָא, שנינו בהמשך המשנה, הוּא הספק, אֵין מְמַתְּאִין לָהֶם, וְהֵם – שני הבעלים אֵינָן מְמַתְּאִין לוֹ, בְּשֶׁלָּמָא – מובן מה שנאמר שהֵן – הבעל הראשון והשני, אֵין מְמַתְּאִין לוֹ כשמת, משום שהולכים לְחוּמְרָא, דְּכָל חַד וְחַד מן הבעלים צריך לחשוש דִּלְמָא לְאו בְּרֵיהּ הוּא – שמא המת אינו בנו ואינו רשאי להיטמא לו. אֶלָּא מה שאומרת המשנה שהוּא

המשך בעמוד ריד

אֵין מְמַמְּאִין לָהֶם בְּמִיתָתָם, אַמַּאי – מדוע לא יטמא לשניהם, בְּשִׁלְמָא לַשֵּׁנִי מוּבָן הַטַּעַם דְּלֹא לִיטַּמֵּי לֵיהּ, שכן יש לו לחוש שמא הוא בנו של הראשון, וכהן כשר הוא, ואסור לו ליטמא למת שאינו קרובו, אֶלָּא לְבַעַל הָרִאשׁוֹן לִיטַּמֵּי לֵיהּ מִמָּה נַפְשָׁךְ – בין אם הוא בנו ובין אם אינו בנו יכול הוא ליטמא לו, דְּאִי בְּרֵיהּ הוּא שַׁפִּיר קָא מְמַמֵּא לֵיהּ – שאם הוא אכן בנו של הראשון, הרי הוא נטמא לו כדין בן שנטמא לאביו, וְאִי בַּר בָּתְרָא הוּא שַׁפִּיר קָא מְמַמֵּא לֵיהּ – וגם אם הוא בנו של השני שנשא את הגרושה באיסור, הרי הוא נטמא לו כדין, כיון דְּחָלָל הוּא זה הבן, שהרי הוא נולד מנשואי כהן לגרושה, ואינו מוזהר שלא ליטמא למת.

נמצא שאין לפרש את דברי המשנה לא כשמת הבעל הראשון ולא כשגירשה. מפרשת הגמרא את המשנה באופן אחר, ועל פי זה היא מקשה על שמואל: אֶלָּא לְאוֹ – אלא ודאי צריך להעמיד המשנה בְּזוֹנוֹת, שבאו שני הכהנים עליה בזנות בלא קידושין, ולאחר שבא עליה הראשון בא עליה השני וילדה בן ואין ידוע בן מי הוא, שבין כך ובין כך כהן כשר הוא, וַאַמַּאי – ומה הפירוש שלא שהתה 'אַחַר בַּעֲלָהּ', היינו אַחַר בּוֹעֲלָהּ – שבעל אותה הראשון בזנות. וְקָתָנֵי סֵיפָא – ומכל מקום נאמר בסיפא של המשנה שאותו ספק הנולד מביאת זנות של אחד משני הבועלים, עוֹלָה לעבוד בבית המקדש בְּמִשְׁמָר שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה. הרי שאף שאין ידוע מי הוא אביו, לא גזרו עליו חכמים שלא יעבוד. וְתִיובְתָא דִּשְׁמוּאֵל – וקשה מכך על שמואל שאמר שכהן הנולד מביאת זנות שלא ידוע מי אביו פסול לעבודה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שְׁמַעְיָא, משנתנו אינה עוסקת בזנות, אלא בִּמְמָאֲנָת – בקטנה יתומה שהיתה נשואה לכהן ומיאנה בו ונישאה לאחר בתוך שלשה חדשים וילדה בן, ואין ידוע אם הוא בנו של הראשון או בנו של האחרון.

הגמרא תמהה על ביאור זה ודוחה אותו: מְמָאֲנָת מִי קָא יָלְדָה – וכי ממאנת יכולה ללדת, וְהָתְנֵי רַב בִּיבִי קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, שָׁלֹשׁ נָשִׁים מְשַׁמְּשׁוֹת בְּמוּךְ – מותרות לתת מוך באותו מקום לפני תשמיש כדי שלא יתעברו, קְטַנָּה, מְעוּבֶּרֶת, וּמֵנִיקָה. מפרשת הגמרא הטעם: קְטַנָּה מותרת, שיש לחשוש שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר וְתָמוּת מחמת עיבורה. מְעוּבֶּרֶת מותרת, שיש לחוש שֶׁמָּא תתעבר פעם שניה ובכך תַּעֲשֶׂה את עוּבָּרָהּ הראשון סַנְדָּל – עובר שנפחתה צורתו. מֵנִיקָה מותרת, שיש לחוש שֶׁמָּא תתעבר ועל ידי כך יעבר חלבה ומחמת כן תִּגְמוֹל [תפריש] אֶת בְּנָהּ מלינוק, וְיָמוּת בנה ברעב. וְאֵיזוֹ הִיא קְטַנָּה שיש לחוש שמא תתעבר ותמות, מַבַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד עַד בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד. פָּחוֹת מִיכָּן [מבת י"א] אוֹ יָתֵר עַל כֵּן [מבת י"ב], מְשַׁמְּשֶׁת כְּרָגְלָהּ וְהוֹלֶכֶת בלא מוך, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ כלומר, בין קטנה בין מעוברת ובין מניקה, מְשַׁמְּשֶׁת כְּרָגְלָהּ וְהוֹלֶכֶת בלא מוך, וּמִן הַשְּׁמָמִים יֵרָחֲמוּ שלא תתעבר, שֶׁנֶּאֱמַר 'שֹׁמֵר פְּתָאִים ה'", שה' שומר על אותם שאינם חכמים לדעת לשמור על עצמם. מכל מקום מבואר בברייתא שקטנה מתחת לאחת עשרה שנים ויום אחד אינה מתעברת. ואם כן אי אפשר לומר שמשנתנו עוסקת בקטנה הממאנת בבעל, שהרי במשנתנו מדובר באשה שיש ספק בבנה אם הוא מהראשון או מן השני, והיינו שנתעברה, ועל כרחך היא לפחות בת שתים עשרה שנה ויום אחד ובגיל זה כבר אינה יכולה למאן.

הגמרא מפרשת את המשנה באופן אחר ושלא יקשה על דברי שמואל: מְשַׁכַּחַת לָהּ – דין המשנה יכול להימצא בְּאופן של קִדּוּשֵׁי טָעוּת, היינו שקידשה הראשון על תנאי, ולא נתקיים התנאי וממילא נתבטלו הקידושין, והיא יוצאת ממנו בלא גט.

וְדין זה הוא כְּדְרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, נאמר בפרשת סוטה (במדבר ה יג) 'וְהִיא לֹא נִתָּפָשָׂה', היינו שרק באופן שהאשה לא נאנסה אלא הביאה היתה ברצון, הרי היא אֲסוּרָה לבעלה, הָא נִתָּפְשָׂה – אבל אם נאנסה, הרי היא מוּתֶּרֶת לבעלה. ומתיבת 'וְהִיא' יש לשמוע שבאה התורה למעט שדווקא היא [שהיא אשה גמורה] בה נאמר שאם לא נאנסה וזינתה אסורה, אבל יֵשׁ לָךְ אשה אַחֶרֶת שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתָּפְשָׂה באונס, אלא נבעלה תחת בעלה ברצון, מוּתֶּרֶת. וְאִי זוֹ שמותרת, זוֹ שֶׁקִּדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשֵׁי טָעוּת שהיה קידושיה על תנאי, ולא נתקיים התנאי, שֶׁאֲפִילּוּ אם בָּנָה מאותו שקידשה קידושי טעות מוּרְכָּב לָהּ עַל בֵּיתָהּ, מֻמְאֶנֶת וְהוֹלֶכֶת לָהּ, כלומר, יוצאת ממנו בלי גט, ולפיכך אף אם זינתה תחתיו ברצון, הרי היא כפנויה שזינתה ואין היא נאסרת עליו.

נמצא שאפשר להעמיד את המשנה לא באופן של זנות, אלא שקידושיה לראשון היו קידושי טעות, שאז הבן הספק שנולד לה אחר כך יכול להיות קיים בשעת מיתת שני הבעלים, ויכול להיות כהן כשר. ואין ממשנתנו קושיא על דברי שמואל שפסל כהן שאין ידוע מי הוא אביו לעבוד בבית המקדש, שלא אמר דבריו אלא באופן של זנות.